

4152/2675

Az Iskolai Filmintézet diafilm sorozata

170 sz.

A MAGYAR DRÁMA ÉS JÁTÉKSZIN TÖRTÉNETE I
/A XV. századtól a XVIII. század utolsó évtizedéig/

Irodalomtörténeti sorozat: 51

Készült: 1955. évben

Bevezetés:

Irodalmunkban a műfajok között a dráma fellendülése váratott a legtovább magára. Míg a XVI. században a lírának már olyan képviselője volt Magyarországon, mint Balassi Bálint és a XVII. század Zrínyi Miklós lantján megteremtette a magyar epikai költészetnek hosszú ideig egyetlen igazi nagy alkotását, addig a dráma ezekben a századokban sehogysem tud erőre kapni" - írta Szász Károly a "Magyar dráma története" című művében.

A magyar dráma és játékszín történetével foglalkozó film-sorozatunk első részében mégis bemutatunk egy pár olyan dokumentumot, amely arról tanuskodik, hogy drámaköltészetünk gyökerei a XV. századig vezethetők vissza s attól kezdve fokozatosan gyarapodnak e műfaj irodalmi értékű termékei.

A középkor feudális társadalmi rendjének is megvolt a maga dramatikus jellegű műfaja: a misztériumjáték.

Ennek a drámai műfajnak emlékei közül mutatunk be egyet első képünkön: egy XV. századbéli misztériumdráma szinlapjának töredékét, amelynek eredetije a bártfai levéltárban van.

1. Egy XV. századbéli misztériumdráma szereposztásának /szinlapjának/-töredéke

A misztériumjáték csupán annyiban sorolható a drámai műfajok közé, amennyiben párbeszédes formában, gyakorta életképszerű jelenetek, vagy eljátszott jelenetek sorában emlékeztet a drámai költészet lényegére: a meglevenített cselekményre.

Irodalmunkban a drámai költészet latinnyelvűsége, s egyáltalán drámaköltészetünk egésze, a reformáció hitvitái során válik magyarnyelvűvé. Ezzel a ténnyel nemcsak közelebb kerül a néphez, hanem az irodalmi fejlődés útjára is kerül. Így érthető, hogy a XVI. század magyar irodalmában már nem is egy figyelemreméltó drámai művet találunk.

Hitvitázó drámáink közül elsősorban Sztárai Mihály művére gondolunk. Ezzel kapcsolatos a második kép:

2. Sztárai Mihály: Az igaz papságnak tüköre /Comoedia lepidissima/ című hitvitázó-dramájának első kiadása /Magyaróvár, 1559/

Ez a hitvitázó gunyirat előadásra készült, ami kiviláglik a mű elé írt prologusból.

Egyébként nem ez az egyetlen műve Sztárainak. Első, eddig ismert művei a "Comoedia de matrimonio acerdotum", amelynek azonban csak egy töredéke maradt fenn.

Sztárai művei, akárcsak a többi hitvitázó-dráma, legnagyobb részben cselekménytelen, vagy alig-cselekményes vitatkozások. Párbeszédes jellegük nyújt alapot arra a megállapításra, hogy "drámák"-nak nevezzük ezeket.

A XVI. század szinpadi művei közül kétségtelenül Bornemissza Péter műve érdemli meg a legtöbb figyelmet. Ezzel foglalkozunk következő képünkkel kapcsolatban:

3. Bornemissza Péter Elektrájának címlapja /Bécs, 1558/

Bornemissza Péter /1535-1584/ a magyar reformáció utolsó nagy haladó írója, Balassi Bálint nevelője, bécsi tanulóévei idején írta a XVI. századbeli magyar drámairodalom legfontosabb művét a "Magyar Elektra" címen emlegetett Sophokles-átdolgozást. Sophokles Elektráját ültette át magyar nyelvre, valószínűleg egy humanista szerzőtől származó latin nyelvű változat felhasználásával. A mű közvetlen forrását nem ismerjük. Bornemissza ezzel a művel Pesti Mizsér Gábor és Sylvester János nyelvművelő törekvéseit folytatta. Latin nyelven írott utószavában öntudatosan állást foglalt a magyarnyelvű irodalom fejlesztése mellett.

Az Elektra 1558-ban jelent meg Bécsben, Perneszich Györgynek, Nádasdy Tamás nádor tanácsosának ajánlva. Bornemisszának tulajdonítja ezideig az irodalomtörténetírás a következő képen látható művet:

4. A "Comoedia Balassi Menyhárt árultatásáról" címlapja /Abrudbánya, 1569/ és Balassi siremléke

XVI. századbeli drámairodalmunknak ez a nevezetes terméke több, mint bizonyos szintén Bornemissza Péter műve. Mások szerint a mű szerzője Karádi Pál, aki 1569-ben kiadta a darabot.

1565 körül készülhetett ez az ötrészes komédia. A komédia, szerkezetileg lazán egymáshoz fűzött jelenetekben, hitelesen és éles kritikával mutat be egy feudális főurat, udvarával együtt. A komédiában szóba kerül Balassi Menyhártnak /1511-1568/ számos gaztette, gyakran csak utalások formájában, mert a megírás idején ezek az esetek köztudomásúak voltak.

Képünkön az első kiadás címlapját és a komédia hősének, Balassi Menyhártnak siremlékét láthatjuk, képmásával.

Drámairodalmunk fejlődésében a XVI. század utolsó negyedében sajnálatos pangást idézett elő az 1562-ben kiadott Debreczeni Hitvallás, amely ridegen ellene nyilatkozott a színjátszásnak.

A magyarnyelvű drámairás fejlődése vallotta kárát ennek a színházellenes nyilatkozatnak.

Az iskoladráma tovább virágzik ugyan, de nem magyarnyelvű és műfaji szempontból egyáltalán nem felel meg azoknak a követelményeknek, amelyeket a XVII. század általános irodalmi színvonala alapján elvárunk.

A XVII. század drámai műfaja irodalmunkban a "comico-tragoedia" címen előadott morálitás.

Egy ilyen comico-tragoedia címlapot ábrázol következő képünk:

5. Egy "Comico-tragoedia" első kiadásának címlapja /Kolozsvár, 1699./

A "comico-tragoedia"-k divatja Francia- és Olaszországból terjedt el mindenfelé.

"Lázár-drámák"nak is nevezik ezeket a morálításokat, amelyekben megszemélyesített emberi tulajdonságokat és indulatokat szerepeltet a szerző.

Képünkön a Misztótfalusi Kis Miklós kolozsvári nyomdájában kiadott "Comico-tragoedia" címlapját láthatjuk.

Felvinczy György is irt "Comico-tragoedia"-t, de nem emiatt őrzí a nevét a magyar drámatörténet, hanem azért, mert ő volt az első ismert színelőadás-szervező a magyar játékszin történetében.

Képünkön a Misztótfalusi Kis Miklós kiadásában megjelent Comico-tragoedia címlapját láthatjuk.

6. Felvinczi György színigazgató szabadalomlevele 1696-ból

A legrégibb próbálkozás a magyar színjátszás megteremtésére: Felvinczi Györgyé. Felvinczi György nevéhez fűződik az első hiteles kísérlet hivatásos magyar szintársulat szervezésére. A XVII. század közepe táján született, az unitáriusok kolozsvári főiskoláján tanult, ahol a virágzó iskolai színjátékoktól kaphatott kedvet a színpadhoz. Tanulmányainak elvégzése után, a torozkói iskola rektora lett, de nem sokáig maradt ott. Állhatatlan természete folytán állandóan változtatta pályáját. Bécsben sikerült engedélyt nyernie I. Lipóttól egy színjátszó társulat szervezésére. Az 1696. október 23-án kelt szabadalomlevelével szerint joga volt társaival együtt Erdélynek és a kapcsolt részeknek bármelyik helyén "illelmes hangu" előadásokat tartani. Biztos adataink előadásairól nincsenek. A szájhagyomány szerint a kolozsvári széles ereszü házfedelek ablakaiból adta elő énekeit. Drámai műve a Comico-Tragoedia, amelyben az első magyar daljátékot vélik felfedezni.

7. Iskolai színjáték előadásának képe 1685-ből /reprodukció/

Az iskoladrámák közel másfélévszázados virágzási kora nem sokat jelentett a magyar dráma fejlődése szempontjából. Megemlítjük azonban, mert ebből a talajból nőtt ki a teatralitás szokása a tanulók között, ami hasznosan megtermékenyítette a színház felé vonzó ifjúság alkotókedvét a Csokonai és a debreceni kollégium diákszínjátszói körében kapott kedvet a szíráírásra.

Az iskoladrámák kezdetben a hitviták eszközei voltak.

Képzünkön egy 1685-ből való iskolai színjátékelőadás reprodukcióját láthatjuk.

Az iskoladrámák tultengése a XVIII. század irodalmában is jellegzetes. Illei János, Benyák Bernát, Pállya István az ismerőbb iskoladráma-szerzők.

A XVIII. században azonban a világi színjátszás is jelentős fejlődési szakaszhoz érkezett.

A főúri kastélyokban játszott műkedvelő előadások új színel gazdagították a magyar színházi életet.

Ezzel kapcsolatban a következő kép:

8. Színelőadás az eszterházi kastély színpadján. Egykori vízfestmény. /XVIII. század./

A főúri színházkultúra legismertebb központja az eszterházi kastély volt. Itt élt és működött egy ideig Haydn is, aki operaelőadásokat vezényelt. Ezek a főúri műkedvelésből rendezett előadások főleg zenei szempontból jelentősek.

Ez a kép Haydn "L'incontro improvviso" /A véletlen találkozás/ című daljátékának egyik jelenetét ábrázolja úgy, ahogy azt a szerző személyes vezényletével az eszterházi színpadon előadták.

Az Eszterházában tartott ilyen színpadi műkedvelő előadások egyikét végignézte Bessenyei György is és erről beszámol "Az Eszterházi Vigasságok és "Delfén" című művében.

9. Bessenyei György /1747-1811/ arcképe

Bessenyei fellépése fordulópont a magyar dráma fejlődésében. A felvilágosult gondolkodású kulturpolitikus és szépirodalmi korán felismerte a színjátszás jelentőségét a magyar nyelv fejlesztése, "pallérozása" szempontjából is s ezért az előbb említett művében /Az Eszterházi Vigasságok és Delfén/, valamint mintául szolgáló darabjaival, tudatosan a magyar dráma és színjátszás felkarolása, fellendítése érdekében dolgozott.

10. Bessenyei első trágédiájának címlapja: Ágis trágédiája öt játékban, versekben /Bécs, 1772/

Ágis trágédiája könyvdramája ugyan, de mégis fordulópont a ma-

gyar dráma fejlődésében. A tragédia "Tudósításában" /azaz előszavában/ helyes irányban jelölte ki a drámaelmélet útját, amikor ezt írta: "Ugy hiszem, hogy egy Tragédiába is, mint egyéb írásokba legjobb törvény az igazságnak s emberi indulatoknak természet szerint való felfedezések".

11. Bessenyei: Buda tragédiája című művének első kiadása /Pozsony 1773/-

Bessenyei ebben az ötrészes verses szinpadai műben Budának és Attilának viszálykodását vitte szinpadra. Jellemző az egyébként teljesen francia irodalmi hatás alatt álló Bessenyeire, hogy mesterétől, Voltairetól eltérően, nem ókori, hanem nemzeti hőseket szerepeltet, mert ezzel is jobban megközelíthetőnek vélte egyik irodalmi célját: a XVIII. század politikai viszonyai közt lankadásnak indult nemzeti szellem felébresztését.

12. Bessenyei "Hunyadi"-kézirata

Bessenyei különös érdeklődéssel fordult a Hunyadiak történelmére felé s nemcsak elbeszélő költeményt írt "Hunyadi János élete és viselt dolgai" címmel /Bécs, 1777/, hanem Hunyadi László tragédiája címmel szinpadai művet is. Ebben a nagy hadvezér elsőszülött fiának, a cselszövény áldozatává lett Hunyadi Lászlónak lefejezése történetét vitte szinpadra.

A Magyar felvilágosodás nagy írója nemcsak a fentebb említett művekkel, hanem még a következőkkel szolgálta a fejlődésének hajnalán álló magyar drámairodalmat:

"A philosophus" /vigjáték, 1777/, "Lais, vagy az erkölcsi macskacs" /csak 1899-ben adták ki először/, "A hármas vitézek" /fordítás Voltaire műve nyomán, 1779/. Állítólag írt még két vigjátékot: "Dudásból lett doktor" és "Kedvetlen okos" címmel, de ezek elvesztek.

Ugyanaz a kor, mely végre Bessenyeiben meghozta az első magyar drámairót, jó másfél évtized múlva megteremtette a magyar világi szinpadot is.

Nem számítva Müller német szerző Gróf Walthron című darabjának 1784-ben magyar fordításban történt nyilvános előadását, Kelemen László szintársulatának és Simai Kristóf "Igazháziájának" előadásával kezdődik a szervezett magyar színjátszás s egyben a magyar dráma fejlődésének újabb, termékenyebb és jelentősebb szakasza.

13. Kelemen László, az első magyar színházigazgató /1760-1814/

A német színészet már javában virágzott Magyarországon, amikor Kelemen László, a magyar nyelv jogaiért folytatott tudatos harca során, megszervezte az első szintársulatot Budán. Az övé az érdem, hogy elhangozhatott az első magyar szó a budai Várszínházban 1790. október 25-én.

Kelemen László 1790 szeptemberében szervezte meg az első magyarszintársulatot, amely hosszas huza-vona után mutatkozott be Simai Kristóf "Igazházi, egy kegyes jó atya" című ötfelvonásos "mulatságos játékával".

14. A Várszínház épülete Budán, ahol Kelemen László szintársulata bemutatkozott-1790. október-25-én

Nevezetes esemény játszódott le ebben a budai épületben. Itt hangzott el először magyar szó szervezett magyar szintársulat tagjainak ajkáról 1790. október 25-én. Az előadott darab /Simai Kristóf "Igazházi"-ja/ nem volt valamilyen sikerült irodalmi alkotás. A színészek játéka is dilettáns volt, mert Kelemen László szintársulatának tagjai nem voltak gyakorlott színészek. Mégis nagyjelentőségű ez az előadás, mert ez is annak a programnak a jegyében született, amelyért Kazinczy és Kölcsey küzdött: a magyar nyelv jogainak az elismertetéséért. Az előadásnak sikere volt. Két nap múlva megismételték a pesti Rondellában, tehát abban az elhagyott színházban, amelyben később Déryné is fellépett.

15. Kelemen László szintársulata tagjainak aláírása

A magyar nyelv fennmaradásáért és fejlődéséért folytatott hősiesség küzdelem lelkes harcosai voltak ezek a színészek: Kelemen László szintársulatának tagjai. Ezek a színészek dacoltak az akkor már virágzásban lévő német szintársulatok igazgatóinak gáncsoskodásával. Áldozatot nem ismerve játszottak, a legmostohább körülmények között, kiszorulva a Várszínházból és átmenetileg a Rondellába, majd a Reischl-féle fabódéban meghúzódva. Kézírásuk van olyan értékes, mint az őket támogató nagy kortársé-, a Kazinczyé, aki már 1790-ben "Külföldi Játzó-Szin" címmel a világ-irodalom nagy drámairóitól fordított darabokkal akart gondoskodni a születőben lévő magyar játékszin műsorának ellátásáról.

16. Két kép a pesti Rondelláról

A Hájóhid vonalában látszó kerek bástyatoronyban, az ugynevezett Rondellában, folytatta Kelemen László szintársulata az "Igazházi" előadásait. Ez a bástya Pest legrégebbi fennmaradt erődítménye volt abban az időben. Alapfalai római eredetűek. A négy-sarku római Castrum dunaparti déli bástyája volt /a mai Régi posta utca sarkán/. A XVI. században alakították át ilyen köralaprajzúvá. 1771-ben használták fel először a németek színházi előadások céljára. 1815-ben bontották le.

Ebben a mogorva épületben játszott Kelemen társulata addig, míg a német színházigazgató felmondott neki. Ekkor Kelemen kibérelte a Várkert-kioszk helyén állott ún. Reischl-féle fabódét, nagy költséggel kijavíttatta s itt indult meg másodízben a társulat munkássága 1792 május 5-én. Erről az előadásról már sajtóbeszámoló is fennmaradt, amelyet következő képünkön láthatunk.

17. Az első magyarnyelvű színházi tudósítás Budáról, a Magyar Hirmondó 1792. évfolyama 672. lapján. Eredeti felvétel

Fácsimiliben közöljük az első magyarnyelvű tudósítást a budai magyar színelőadásról /1792. május 5-ről/.

Kelemen László szintársulata 1792. május 5-én Protasevitz Benedek rendezésében kezdte meg újra előadásait. A tudósító azt írta bevezetőjében: "Én minden nézőkről azt hiszem, hogy nemes indulatból mentek bé, t. i. hadd örvendhessenek. Nyelvünk előmenetelén s a nemzet tsinosodásának gyarapodásán". Másutt pedig ezt írja: "Igen nehéznek látszott sokak előtt, a Magyar Teátrumnak fennállása s imé már most örömmel tapasztalhatták, hogy nem kellett egyéb, tsak annyit áldozzon fel ezen nemes végre a Hazai Szeretet, a mennyin rendbe szedhesse magát a mi szép igyekezetű Társaságunk s elkezdhesse jádzását".

Értékes és érdekes kortörténeti dokumentum ez a tudósítás. A magyar játékszin ügyéért érzett szerető aggodás és ugyanakkor erős nemzeti öntudat csendül ki e sorokból. A mostoha körülmények között fejlődésnek induló magyar játékszin ügye ezzel a tudósítással kapott először elismerést a magyarnyelvű sajtóban. Ekkor már Erdélyben is megindult egy szintársulat szervezése érdekében az akció.

18. A kolozsvári Rhédey-ház, amelyben 1792. november 11-én az erdélyi Színjátszó-Társaság első előadását rendezte

Kelemen László társulatának második fellépése idején, 1792-ben, Kolozsvárott is rendeztek magyarnyelvű színelőadást. Fejér János volt a szintársulat első igazgatója. A társulat "Köztársaság" néven működött és első előadását Rhédey Mihályné házában nagytermében, 1792. november 11-én rendezte. Ennek a társulatnak a fellépése irányította az erdélyi országgyűlés tagjainak figyelmét arra a gondolatra, hogy állandó hajlékot biztosítsanak a magyar színjátszásnak. Képünkön a Rhédey-ház látható, ahol Fejér János társulata bemutatkozott. A társulat egyévi működés után csődbe jutott. Akkor Kótsi Patkó János vette kezébe a vezetést. Kibérelte Pataki Sámuel házában "tánc és komédia termét" s töretetlen szervező erővel, áldozatot nem ismerő lelkesedéssel munkálkodott a magyar színészet felvirágoztatása érdekében. Kótsi Patkó János nevéhez fűződik az első magyarnyelvű Shakespeare előadás: 1794. augusztus 27-én előadatta Hamletet.

Kótsi Patkó János szervező tehetségének eredményeként valósította meg a társulat azt a gondolatot, hogy időnként vendégszerelésre induljon Magyarország különböző városaiba s így teremtsen meg a magyarországi színészetet. Ennek a tervnek a megvalósításában nagy segítségére volt Wesselényi Miklós, aki 1803-ban lerakta az első á l l a n d ó magyar színház alapkövét a kolozsvári Farkas utcában.

19. Kazinczy Ferenc arcképe /1759-1831

A magyar játékszin hőskorának jelentős kulturpolitikusa volt Kazinczy Ferenc is. Kulturprogrammjának egyik fontos pontja volt a magyar színjátszás megteremtése és műsordarabokkal való ellátása.

Országos mozgalmat indított - egyelőre levelezés útján - a magyar színészet megteremtése érdekében. Ennek a mozgalomnak az eredményeképpen kezdte meg Kelemen László is az első magyar szintársulat megszervezését. Ráday Pál támogatta Kelemenék törekvését.

Az 1790-es év nemcsak a magyar színjátszás születésének éve, hanem a szervezett magyarnyelvű színműkiadás esztendeje is. Kazinczy ugyanis a fiatal színészgárda műsorról való ellátása érdekében kiadta műfordításainak első kötetét.

Képzünkön Kazinczyt láthatjuk sajátkezű aláírásával.

20. Kazinczy "Külföldi Játékszin"-ének első kiadása /1790/

A kötet első darabja Shakespeare Hamletje. A fordítás ajánlólevelében /melyet Prónay Lászlóhoz írt/ történeti fontosságú kiáltvány a magyar színészet érdekében. Ezt követi Goethe "Stella"-jának átdolgozása, majd Sara Sampson. Kazinczy ezen kívül még igen sok darabot fordított, mert egyelőre - eredeti darabok híján - fordításokkal akarta ellátni a magyar színházat.

Maga a nyitódarab, amelyet Kelemenék eljátszottak a budai Várszínházban sem volt eredeti alkotás.

Simai Kristóf németből fordította ezt a naiv és kezdetleges darabot. Az eredeti szerzője Brühl volt, címe: "Der Bürgermeister".

21. Dugonics András /1740-1818/ arcképe /Czettner Sámuel rézmetszete 1797-ből

Dugonics András nevét nemcsak 1788-ban megjelent "Etelka" című regénye tette népszerűvé és maradandóvá, hanem a nemzeti nyelv és színjátszás fejlesztése érdekében kifejtett színműírói, illetőleg átdolgozó működése is.

Tudjuk róla, hogy kifejezetten azért adott ki magyar nyelven algebrát és mértant, hogy tüntessen II. József németesítő rendeleteivel szemben és ezt a bátor helytállását az elnyomó abszolutisztikus rendeletekkel szemben a könyvében kifejezésre is juttatta.

A nemzeti nyelv fejlesztése érdekében fogott tollat akkor is, amidőn megtudta, hogy állandó szintársulat alakult Pesten.

Dugonics már 1770-ben foglalkozott színdarab-átdolgozással. Diákjaival eljátszatta egy dán színmű német fordítása alapján készült átdolgozását Gyöngyösi címmel, amelyet később Tárházi címmel adott ki.

Kelemen László szintársulatának megalakulása után Dugonics

"Etelka" című regényét Soós Márton dolgozta át színpadra. Endrődi János pedig az "Arany pereceket".

Dugonics "Jeles történetek" összefoglaló címmel négy szomorujátékot közölt, és pedig: Toldi Miklós /eredetije: Christmann: Der Stadthalter von Corfu/, "Kun László" /eredetije: Bertuch: Elfriede/, "Bátori Mária" /eredetije: Soden: Inez de Castro/.

De irt végre egészen eredeti darabot is Dugonics, nagy tet-
széssel fogadott "Etelka" című regényének folytatásaként: "Etelka Karjelben" címmel.

Dugonics drámairói működése nagyrészt idegen darabok átdolgozásából állván, alig méltatható a magyar dráma történetének keretében. Mégis érdeme, hogy hatásos műsordarabjaival hozzájárult a magyar színpad megerősítéséhez s felkeltette az érdeklődést a színház iránt.

Ennek az érdeklődésnek egyik jele az is, hogy már az 1793-ik esztendőben megjelent az első színház zsebkönyv, amelynek egyik példányát következő képünkön láthatjuk:

22. "Magyar teátroni Zseb-Könyvetske az 1793-ik esztendő"-re /Pest, 1793/

Az ilyen zsebkönyvek az előzői ama színházi almanachoknak, amelyek az ötvenes években olyan nagy népszerűségnek örvendtek. /Pl. Vahot Imre szerkesztésében megjelent "Magyar Thalia"/

A színház iránt felkeltett érdeklődés egyik beszédes tanujele, hogy a felvilágosodás korának legnagyobb költője: Csokonai Vitéz Mihály is igen jelentős munkát fejtett ki a színműírás terén is.

23. Csokonai Vitéz Mihály, a felvilágosodás korának legjelentősebb színműírója és fordítója

Csokonai /1773-1805/ Dugonics sikerei nyomán kapott kedvet a színműíráshoz. Tasso- és Metastasio-fordításai mellett eredeti darabokat is irt. Egy, Kazinczihoz írott leveléből tudjuk, hogy egyszerre 11 kész darabjáról emlékezik meg.

Huszéves korában, 1793-ban, írta Tempefői című színművét, 1795-ben a Gerson du Malheureux-t, csurgói tanársága idején, 1799-ben "Az özvegy Karnyónét".

24. A "Gerson du malheureux" című Csokonai vigjáték autográf-kézirata /1795/

Csokonai vigjátékaival e műfaj legjobbját alkotta a XVIII. században.

Képünkön egyik vigjátékának autográf-kéziratát láthatjuk.

25. Pesten tartott operaelőadás színlapja 1795-ből

A XVIII. század utolsó negyede nemcsak az első pesti szin-

társulat bemutatkozásának a kora, hanem az első pesti operaelőadások megszervezésének az ideje is. Képünkön a pesti operaelőadások hőskorának egyik dokumentumát láthatjuk: egy színlap képe az 1795-ben előadott "A csörgő sapka" című operához. Az opera tehát Pesten is megjelent a XVIII. század utolsó negyedében, miután mint rezidenciális műfaj a XVIII. század főurainak kedvelt szórakozása volt a különböző kastélyokban. "A csörgő sapka" című opera átdolgozója Szerelemhegyi András volt, akinek a nevéhez több operaátdolgozás és előadás fűződik.

26. Csokonai daljáték fordításának első kiadása

Csokonai halála után jelent meg Metastasio-fordítása "A pásztor király", amelyet énekes daljátékként többször előadtak a XVIII. század utolsó évtizedében.

Itt jegyezzük meg, hogy Mozart-tól, több operát adtak elő abban az időben, amelyek közül a "Varázsfuvolát", "A tündérsip" címmel Sebestyén László fordításában vittek színpadra. Képünkön a Nagyváradon megjelent a Csokonai-fordította Metastasio-darab első kiadását láthatjuk.

27. Szentjóni Szabó László árnyképe és műveinek első kiadása /1791/

Szentjóni Szabó László /1767-1795/ nemcsak a magyar jakobinus mozgalomban kifejtett forradalmi tevékenységéért, valamint költői munkásságáért, hanem színműveiért is megérdemli a különösebb figyelmet. 1792-ben adták ki a korabeli drámai alkotásokhoz képest sikerült drámáját, amelyben Hunyadi Mátyás trónrajutását vitte színpadra. A mű teljes címe: "Mátyás király vagy a nép szeretete jámbor fejedelmek jutalma". A szerző háromfelvonásos "nemzeti érzékeny játéknak" nevezi művét, amelyet nemcsak a megírása korában, hanem a szerző halála után is sikerrel játszottak a magyar színészek.

28. Gellért egyik pásztorjátékának fordítása Szentjóni Szabó Lászlótól /1788/

A magyar dráma és játékszín hőskorának divatos színpadi műfaja volt a "pásztorjáték" és Szentjóni Szabó László is megpróbálkozott egy ilyen "játék magyarításával".

Sikere ugyan nem volt vele, de mégis megemlítjük, mert ez is bizonyítja Szentjóni Szabó László sokirányú érdeklődését a színiirodalom iránt.

29. Kármán József

Kármán József a XVIII. század utolsó évtizedében /1795-ben bekövetkezett haláláig/ lelkesen támogatta a magyar játékszín ügyét Uránia című folyóiratában.

Ezzel le is zárjuk a magyar dráma és játékszin történeté-
nek kezdetét tárgyaló diafilmünket.

FELSŐOKTATÁSI JEGYZETELLÁTÓ VÁLLALAT BUDAPEST

Felelős vezető: Heitter Imre

8-2319/170/PE